

Fenomén spirituální „energie“ jako centrální motiv alternativní spirituality: Kamila „Kamu“ Chadimová a její *Vesmír*¹

Zuzana Marie Kosticová

Univerzita Karlova, Husitská teologická fakulta

The Phenomenon of Spiritual ‘Energy’ as Alternative Spirituality’s Central Theme: Kamila ‘Kamu’ Chadimová and Her *Vesmír*

Abstract: The article explores the concept of gender and gender roles in a spiritual book titled *Jak si uvařit (vlastní) vesmír* (How to cook up (your own) universe) by Kamila ‘Kamu’ Chadimová, a famous Czech chef and Instagram influencer. As the book is based on the worldview of Alternative (New Age) Spirituality, a full understanding of its concept of gender and gender roles needs to be put in the context of Alternative Spirituality’s core doctrinal traits. The article emphasizes the importance of the concepts of (spiritual) energy and (spiritual) holism as two of the most important traits of Alternative Spirituality and examines them in the context of Kamu’s life story.

Keywords: spirituality, new age spirituality, internet influencers

Kosticová, Zuzana Marie. 2023. Fenomén spirituální „energie“ jako centrální motiv alternativní spirituality: Kamila „Kamu“ Chadimová a její *Vesmír*. *Gender a výzkum / Gender and Research* 24 (2): 119–145, <https://doi.org/10.13060/gav.2023.019>.

Fakt, že se v globalizované západní kultuře šíří nové náboženství, které samo sebe nazývá „spiritualita“, je ve vědě známý mnoho desítek let. V českém prostředí je nicméně hlubší studium tohoto fenoménu stále v počátcích, a to zejména takové studium, jež by pracovalo primárně hermeneutickou metodou. Existuje slušné množství sociologických studií zejména z pera Dany Hamplové (zvláště Hamplová 2008, 2013), ale i jiných odborníků (např. Lužný, Nešpor 2008; Nešpor, Lužný 2007; Nešpor 2010;

¹ Článek je zpracován za finanční podpory GA ČR a je součástí grantového projektu s registračním číslem 23-06394S.

Nešporová 2008), které se touto problematikou zabývají. Kromě nich je pak k dispozici několik dalších, které se na tento fenomén dívají obecnější sociologickou nebo religionistickou perspektivou (např. Hošek 2016; Nešpor, Lužný 2007; Vojtíšek 1999, 2004; online též např. Zbírál 2001), část jich je ale zastaralá a některé např. stále řadí alternativní spiritualitu (označovanou jako „new age“ nebo „hnutí nového věku“) mezi nová náboženská hnutí. Zásadně však schází hloubkové sondy do českého prostoru alternativní spirituality, které by vycházely z důkladné hermeneutiky.

Cílem tohoto textu je ukázat českou alternativní spiritualitu pod drobnohledem, a to ve specifickém kontextu a) jejích ústředních doktrinálních motivů, b) genderových rovin, které s tímto konceptem souvisejí. Materiálem, na kterém budeme obě témata sledovat, tu bude význačná česká influencerka Kamila Chadimová (roz. Rundusová), vystupující pod přezdívkou Kamu, a její kniha *Jak si uvařit (vlastní) vesmír* (Kamu a Robi 2021). Tento text, který čítá bezmála šest set stran, představuje vynikající laboratoř pro rekonstrukci doktrinálních aspektů alternativní spirituality, zvláště vzhledem k mediální popularitě své autorky. Nutně tak ukazuje spiritualitu na průsečíku mezi tradičními a novými médii, mezi náboženstvím a vědou a samozřejmě i v kontextu tradičně chápaných kategorií „ženského“ a „mužského“. Text pak zároveň oborově spadá do religionistiky, nikoli sociologie (a snad je třeba explicitně zdůraznit, že též nikoli do teologie) a jeho teoretické i metodologické zázemí tomu odpovídá (podrobněji viz metodologická pasáž níže).

Nezbytný terminologický úvod: new age, „ezo“, alternativní spiritualita

Současná alternativní spiritualita, dříve zvaná „new age“ a populárně (trochu pejorativně) přezdívaná „ezo“, je nejen zásadním hráčem na náboženské scéně globálního Západu, ale v současnosti i nejrozšířenějším náboženstvím v Česku (čítajícím cca 40 % obyvatelstva; Hamplová 2008, 2013).² Přesto patří mezi spíše okrajová témata ležící na periferii vědeckého zájmu i veřejné mediální debaty. Experty/expertky, kteří se jí specificky věnují, bychom v Česku mohli spočítat na prstech jedné ruky, a širší

² Pro podrobnější informace o tom, jak se má současná alternativní spiritualita k fenoménu sekularizace a jak se vyvinula z prostředí západního esoterismu, viz Hanegraaff (1996) a Heelas (2009), stručně a v českém jazyce pak též v mých vysokoškolských skriptech (Kostičová 2000). Pokud jde o české prostředí, snad je záhodno zdůraznit, že data o náboženskosti populace, která vyplývají z výsledků výzkumu veřejného mínění, situaci spíše zkreslují: jak bude patrné z terminologické diskuse, která bezprostředně následuje, příznivci alternativní spirituality pro sebe odmítají používat výraz „náboženství“ a kvantitativní dotazníky, které tento problém nereflakují, generují zkreslená data (respektive data, která spolehlivě zachycují tu část populace, která vyznává nebo praktikuje „náboženství“, ale ne už tu část populace, která tento termín odmítá a sama se označuje za „spirituální“). Blíže též viz např. Kostičová (2018).

porozumění jejím hlavním rysům a doktrinálním motivům je neobvyklé dokonce i mezi religionisty a sociology/antropology náboženství, natož mezi veřejností.

Věci nepomáhá ani terminologická konfúze, která kolem ní panuje. Termín „new age“ či „hnutí nového věku“, jímž ji odborníci dlouho označovali, je v angličtině podobně pejorativní jako české „ezo“, a co hůř, naprosto se mívá se sebeepochopením a sebeoznačením jejich příznivců. Ti pro sebe používají označení „spiritualita“, někdy specificky „nenáboženská“ nebo „neinstitucionalizovaná“, což navazuje na anglické „spiritual not religious“ (Kostičová 2018; viz též Huss 2015). Pro odborný diskurs to znamená, že malá hrstka současných expertů/expertek na toto náboženství už více než čtyři dekády hledá přijatelný termín, jímž celý fenomén označovat. Od „new age“ (či raného Hanegraaffova „náboženství nového věku“, Hanegraaff 1996) přes Campbellovo „kultické milieu“ (Campbell 1972), rané Heelasovo „holistické milieu“ a pozdní Heelasovu „spiritualitu života“ (Heelas 2009), Albanese „metafyzické náboženství“ (Albanese 2007) až po „spiritualitu nového věku“ (*New Age spirituality*) Sutcliffea, Gilhus a dalších (viz např. Sutcliffe 2013; Sutcliffe, Bowman 2000), žádný z těchto termínů není konsensuální. Přestože se stále dokola terminologicky točíme kolem „nového věku“ (*New Age*), zdůrazňují i ti, kteří tento termín stále zdráhavě používají (např. právě Sutcliffe), jak nevhodný je a jak nutně je třeba jej opustit. Mimo jiné právě i proto, že i v anglicky mluvícím prostředí je označení „New Age“ silně pejorativní – typicky totiž implikuje totiž jakousi vágní, naivní „sluníčkovou“ spiritualitu. Je pochopitelně nevhodné používat takto zatížený a hodnotící termín v odborném diskursu. Emické sebeoznačení „spiritualita“ však bez dalšího použít nelze – na to je slovo „spiritualita“ v odborném diskursu příliš zakotvené jako obecný, a nikoli konkrétní historický jev.

V češtině pak není situace o nic lepší. Pomalu se vžívající označení „ezoterika“ a zvláště jeho zkrácená varianta „ezo“ nejsou pro odborné použití příliš vhodné. Jednak mají tentýž problém jako termín „new age“ či „hnutí nového věku“, totiž rozcházení se s emickým sebeoznačením. A za druhé se mýlí s porozuměním západnímu esoterismu, z něhož se sice tento fenomén zrodil, s nímž se ale již dávno nekryje. V odborném diskursu pak stále převažuje „hnutí nového věku“ nebo „new age“, což snad bylo na místě ještě před dvaceti lety, dnes jde však o termín stále nevhodnější. Významným důvodem k tomu je, že velká část z těch, které lze do jeho vod bez sebemenšího zaváhání zařadit, vůbec netuší, co termín „new age“ nebo „hnutí nového věku“ znamená. Druhou příčinou je pak důraz na mileniální rozměr fenoménu, který v badatelských kruzích dokonce někdy vede k představě, že se „new age“ víceméně kryje s očekáváním příchodu nového věku, popřípadě s ním dokonce stojí a padá (např. Vojtíšek 2004). Termín „spiritualita“, popřípadě „nenáboženská spiritualita“, má pak tytéž nevýhody jako „spiritual not religious“ v angličtině: naskakuje příliš bezproblémově na emický diskurs, například tím, že automaticky a bez otázek

akceptuje, že se nejedná o náboženství. Takové tvrzení je však daleko spíše třeba brát jako výzkumnou otázku než jako paradigmatický fakt (Kostičová 2018; Huss 2015).

Z výše uvedené diskuse vyplývá, že jak v anglofonním, tak v českém prostředí momentálně neexistuje univerzálně přijatelný termín, jímž se někdejší „new age“ dá srozumitelně a bez pejorativního rozměru označovat. A je proto individuální věcí každého odborníka či odbornice, k jakému termínu se přikloní a proč. Sama jsem v průběhu cca patnácti let postupně dospěla od neproblematického používání obratu „new age“ přes „postmoderní spiritualitu“ až k termínu „alternativní spiritualita“. Ten pak budu používat i v tomto článku. Chci zdůraznit, že se nejedná zdaleka o ideální řešení, spíše o provizorní záplatu situace, v níž ideální řešení fakticky neexistuje: obrat „alternativní spiritualita“ pochopitelně vyvolává mnohá nedorozumění, včetně otázek, zda sem třeba v českém kontextu nemůžeme náhodou řadit i buddhismus nebo náboženství Indie (Štampach 2023). Jsem přesvědčená, že diskursivní rekonfigurace termínu „spiritualita“, již jsem stručně charakterizovala zhruba před pěti lety (Kostičová 2018), postupně dospěje do stavu, kdy se „spiritualita“ bude již zcela vylučovat s termínem „náboženství“. Dosavadní běžná slovní spojení typu „křesťanská spiritualita“ tak dost možná začnou být v populárním kontextu vnímána jako *contradictio in adiecto* a výraz „spiritualita“ se postupně v zásadě stane synonymem pro to, co jsme dříve nazývali „new age“. Bude to ostatně věrně odpovídat i emickému sebepochopení členů této mladé tradice. Dokud k tomu však nedojde, je třeba k „spiritualitě“ přidávat nějaká adjektiva, aby zůstalo jasné, že máme na mysli specifickou tradici zarámovanou nějakým kulturním a historickým kontextem. A tedy nikoli obecné lidské duchovní potřeby a jejich individuální formy naplňování (což je zhruba pojetí „spirituality“ v dosavadní religionistice a psychologii náboženství; Kostičová 2018). Mé dosavadní preferované adjektivum „postmoderní“ naneštěstí přestává stačit, jelikož se postmoderna postupně blíží svému konci, není-li již dokonce definitivně za námi. Momentálně tak pracuji s provizorní variantou „alternativní spiritualita“. Sklidila jsem za to samozřejmě v kuloárech i na sociálních sítích mnohou kritiku, a to nejen kvůli nejasnosti a vágnosti tohoto termínu. Typickou poznámkou je např. konstatování, že vzhledem k procentuálnímu zastoupení „tradičních“ náboženství (15 %) oproti novým formám religiozity (40 %, viz Hamplová 2008, 2013)³ je u nás ve skutečnosti „alternativní spiritualitou“ křesťanství. A na tom je skutečně mnoho pravdy. Termínem „alternativní“ se však pokouším narýsovat vztah vůči náboženstvím „tradičním“, a to např. právě včetně buddhismu, který snad není „tradiční“ u nás, nicméně z celosvětového hlediska jde

³ Zde je třeba opět upozornit, že tu porovnáváme data vzniklá dvěma různými způsoby: u tradiční religiozity jsme je získali v rámci sčítání lidu, u alternativní spirituality pak mnohem složitějšími cestami a prací s daleko méně transparentními pojmy a diskursem (reflektuje to ostatně sama Dana Hamplová ve svých textech; Hamplová 2008, 2013). Vzhledem k výše popsaným terminologickým problémům v odborném jazyce i v běžné češtině nám však v současné chvíli nic jiného nezbyvá.

o systém velmi starý. „New age“ je naproti tomu náboženství velmi mladé a vzdor velké rozšířenosti v sobě stále nese dimenzi revolty (původně generační, dnes spíše všeobecně světonázorové) proti starším náboženským systémům Západu. A zvláště právě proti křesťanství (Kostičová 2018). V této perspektivě termín „alternativní spiritualita“ snad stále není ideální, ale je přijatelný. A jak jsem již zdůrazňovala, v situaci, kdy žádný lepší nemáme, představuje rozumný kompromis.

S ohledem na terminologické vymezení a všeobecné charakteristiky alternativní spirituality je pak třeba poznamenat ještě jednu věc. Neurčitý charakter termínu „spiritualita“, stejně jako vehementní odmítání, že by se jednalo o „náboženství“, přispívá k mlhavému dojmu, že se jedná o vágní eklekticismus bez výraznějších charakteristik. Tedy o jakýsi „náboženský supermarket“, kde si každý může zakoupit to, co se mu líbí, a zahodit cokoli, co mu nejde pod nos. I ve světovém kontextu vede tento optický klam ke zdůrazňování partikulárního, vernakulárního charakteru alternativní spirituality (Kapusta, Kostičová 2020). Posledních zhruba deset let však dochází k postupnému přehodnocování této představy a začínají se množit odborné texty poukazující na to, jak se přímo před našima očima v tomto mladém dynamickém náboženství rodí instituce a doktrína. Nejvýznamnější komentáře k tomu samozřejmě přinesli Stef Aupers s Dickem Houtmanem (Aupers, Houtman 2006) a Ann Taves s Michaellem Kinsellou (Taves, Kinsella 2014); k této debatě jsme spolu s Janem Kapustou přispěli také, a to před cca třemi lety textem, který se pokouší vytyčit institucionální a doktrinnální dimenzi alternativní spirituality (Kapusta, Kostičová 2020). Co přesně je jádrem této doktríny, je stále námětem debat, nicméně většina badatelů a badatelek se zdá především shodovat na klíčovém významu konceptu energie.

Cíle textu a jeho metodologické zakotvení

Tento fakt samozřejmě volá po hloubkovém prozkoumání toho, jak pojetí energie v alternativní spiritualitě vypadá. Na této rovině už bylo samozřejmě leccos probádáno – experti se věnují pojetí energie primárně po dvou liniích, a to za prvé s ohledem na přejímky ze současné fyziky a jejich nejširší dějiny (např. Albanese 1999; Asprem 2011; Hammer 2001;) a za druhé s ohledem na alternativní medicínu a energetické léčení (např. Zoehrer 2020). S ohledem na současný materiál drtivě dominuje kvalitativní výzkum (jak v rámci sociologie, tak antropologie), objevují se i výzkumy kvantitativní, existuje však překvapivě málo případů, kdy se na alternativní spiritualitu aplikuje hermeneutický přístup. Výraznou výjimku v tom představuje dnes již klasické Hanegraaffovo dílo *New Age Religion in Western Culture* z konce 90. let (Hanegraaff 1996). Tato kniha, ač dnes již pochopitelně zastaralá, zůstává v mnoha ohledech nepřekonaná, mimo jiné právě kvůli svým ambicím postihnout i doktrinnální a filosoficko-náboženské pozadí současné alternativní spirituality s pomocí nástrojů

klasické gadamerovské hermeneutiky textu. Vzhledem k tomu, že se drtivá většina odborného výzkumu alternativní spirituality, a to českého i zahraničního, v současné době odehrává na rovině sociologie a antropologie, je o to podstatnější doplňovat tento přístup právě o rovinu klasické hermeneutiky.

Snad je však třeba uvést tuto metodu podrobněji, vzdor tomu, že z ní její stáří i výsostné postavení v rámci filosofie a humanitních věd činí absolutní metodologický základ většiny relevantních disciplín, včetně religionistiky. Hermeneutika je základní metodou interpretace textu, a to textu v nejširším slova smyslu – jako „text“ tu lze chápat např. i film, divadelní nebo počítačovou hru apod. Jedná se o metodu cílenou na hloubkové porozumění prameni z něho samého, jež se odehrává skrze tzv. „hermeneutický kruh“, během něhož se celek v rámci opakovaného čtení interpretuje z kontextu částí a části z kontextu celku. To celé opakovaně v postupném cyklu zpřesňování porozumění. To, jak přesně tento proces probíhá, je dobře popsáno např. v textu Ingvid S. Gilhus (2014), publikovaném v *Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*: ty čtenáře a čtenářky, kteří se s touto metodou setkávají poprvé, odkazují na něj.

Zároveň je nutno zdůraznit, že jelikož článek spadá do oborového rámce religionistiky, uplatňuji v něm principy badatelské neutrality, čímž se, řečeno slovy Paula Ricoeura, nacházím v ranku „hermeneutiky přijetí“, nikoli „hermeneutiky podezření“ (podrobněji opět Gilhus 2014). Vzhledem k tomu, že téma genderu se typicky studuje perspektivou kritické teorie, jež je příkladem „hermeneutiky podezření“ *par excellence*, je však zároveň nutné zdůraznit, že aplikace neutrálního přístupu nikterak *a priori* nevylučuje přístup kritický, naopak k němu v mnoha ohledech otvírá cestu. Neutrální „hermeneutika přijetí“ je tak v jistém smyslu něčím na způsob „základního výzkumu“, který však nejen neznemožňuje, ale naopak usnadňuje následné kritické interpretace. Na této bazální rovině pak zároveň konstatujeme, že požadavek neutrality neznamena, že si budeme nalhávat, že badatel nemá žádná výchozí předporozumění či předsudky, popřípadě že lze vůbec dosáhnout absolutně neutrálního pochopení textu. Reflexe vlastního biasu (či prostě individuální pozice) tu naopak slouží jako výchozí bod pro postupné vytvoření porozumění a budování neutrálního výkladu – a konečně samozřejmě i jako možné východisko či inspirace pro kreativní a inovativní pohled na pramen (alespoň ve chvíli, kdy jsme mu již skutečně porozuměli a kdy nehrozí dezinterpretace). Podrobněji se rolí vlastních předsudků, postojů a předporozumění zabýval např. Hans Georg Gadamer, jehož klasická *Pravda a metoda* (1960, česky viz Gadamer 2010) buduje základní principy hermeneutiky ve filosofii a humanitních vědách.

Závěrem snad ke vztahu hermeneutiky k jiným humanitněvědním metodám interpretace, např. k historické kritice či ke strukturální, kritické nebo diskursivní analýze. Snad je v tomto smyslu třeba vyjasnit především vztah k diskursivní analýze, zvláště pak ke kritické diskursivní analýze, jež je dnes možná nejznámější filosofickou/huma-

nitněvědní interpretativní metodou. Je samozřejmě možné pojímat diskursivní analýzu odděleně od hermeneutiky, jak ostatně činil i Foucault, s nímž je nejvýrazněji spojena (Foucault 2016; viz též Dreyfus, Rabinow 2010). Osobně je mi však bližší přístup Kockua von Stuckrada, který chápe důkladnou, poctivou a gadamerovsky neutrální hermeneutiku jako základní první krok a diskursivní analýzu až jako krok druhý, v němž zúročujeme výsledky předchozího neutrálního pochopení (zjm. Stuckrad 2014: 10–18, v češtině též Kostiřová 2023: 27–40). Stuckradova přístupu jsem se držela i v tomto textu. Prvním krokem výzkumu tak bylo porozumět Kamuině knize *Jak si uvařit (vlastní) vesmír* do hloubky a z ní samé s pomocí typického hermeneutického kruhu. Na něj pak teprve nasedly doplňkové metody, zejm. historická kritika (především s ohledem na propojení textu s Kamu, jejím životem a dalšími aktivitami) a především vlastní religionistická analýza,⁴ jež se soustřeďuje na pojetí jadrového pojmu „energie“ a jeho genderových aspektů. Metody a teoretická zázemí kritické teorie byly použity pouze doplňkově.

Shrme-li, článek ve výsledku ukazuje směrem, o němž se domnívám, že je klíčový a nezbytný pro prohloubení a zpřesnění stávajícího stavu bádání. Jeho cílem je za pomoci klasické hermeneutiky textu detailně zmapovat a interpretovat a) obecné pojetí energie a spirituálního holismu a b) specificky pak energie ženské a mužské (či mužské a ženské role, což je v tomto specifickém případě prakticky totéž) a jejich holistický rovnovážný vztah v knize *Jak si uvařit (vlastní) vesmír* Kamily „Kamu“ Chadimové a Roberta Chadima.

Kamu kuchařka – Kamu kráska – Kamu spirituální osobnost

Kamu jako taková není v české odborné literatuře nikterak prozkoumána. Není v tom ostatně sama – stejná situace se týká obecně českých spirituálních influencerek, ať už působily v duchovní sféře od začátku, nebo se k ní, jako Kamu, postupně propracovaly z jiných kontextů. Marginálně se tohoto tématu dotkla pouze digitální antropoložka Marie Heřmanová, a to specificky v kontextu konspiracismu. Zatímco v textu „Sisterhood in 5D“ pojednává o významné české celebritě, modelce a duchovní vůdkyni Heleně Houdové (Heřmanová 2022a), v textu „We Are in Control“ se zabývá hned několika influencerkami a jejich tvorbou, která se v průběhu pandemie posunula do průsečíku spirituality a tzv. „konspirituality“ (Heřmanová 2022b). Na článek však

⁴ Chceme-li, můžeme ji označit dokonce za „fenomenologickou“, a to v tom smyslu, že se soustřeďuje na konkrétní fenomén, jež interpretuje, vykládá a analyzuje při simultánním „uzávorkování“ otázky jeho reálné existence v nejlepší tradici religionistické práce. Problematický status staré fenomenologie náboženství, zvláště vzhledem k jejímu hojně kritizovanému esencialismu, stejně jako nedostatek prostoru k dalšímu upřesňování terminologie i metody, mě však vede k tomu, že v tomto textu termín „fenomenologická analýza“ raději nepoužívám.

v našem případě detailněji odkazovat nelze, jelikož jména jsou v něm anonymizována, a nelze ho tudíž ke Kamu jakkoli vztahovat. Další studie o spiritualitě českých influencerů a influencerek se pak zatím neobjevily. O Kamu jako takové vyšel v kontextu náboženství/spirituality pouze jeden článek, tedy můj vlastní příspěvek v časopisu *Dingir*, jenž předtím zazněl v podobě příspěvku na konferenci ke dvacátému výročí *Dingiru* (Kostičová 2022a). Specificky jsem se v něm zabývala tím, jak osobnosti typu Kamu dokládají hybridní podobu současné alternativní spirituality, jež se pohybuje rovným dílem ve světě offline a online a výmluvně se tak ukazuje jako „síťové náboženství“ (*networked religion*), jak jej definovala religionistka digitálních náboženství Heidi A. Campbell (Campbell 2012). V témže čísle se shodou okolností objevil (a na téže konferenci zazněl) i příspěvek Heleny Dyndové, která zkoumá kritické antikultovní hnutí Lovci Klamu. To se zformovalo kolem cíle potříti komerční aktivity spirituálních influencerů (a především právě Kamu), jež jeho zakladatelé považují za tahání peněz z kapes lehkověrných lidí (Dyndová 2022). Tématu komercializace se ostatně ještě záhy dotkneme.

Kdo je ale Kamu a proč má smysl o ní psát religionistické studie? Zvláště známe-li ji z její nejznámější role, tedy ze dvou televizních sérií *Kamu ve Vietnamu* (2015) a *Kamu v Mexiku* (2018), jeví se nám zvenčí především jako slavná kuchařka, jež si udělala jméno v televizi, publikovala dvě populární kuchařské knihy (*Nejbarevnější kuchařka*, 2017, a *Nejbarevnější Mexiko*, 2018) a založila si populární účet na Instagramu, který v dubnu 2023 nesl jméno *chefkamu* a měl 298 000 sledujících. Už osobní info na tomto účtu, kde stojí „visionary / holistic chef / book creator“, však naznačuje, že zveřejňovaný obsah je v současnosti podstatně komplexnější, než bylo jeho původní úzké zaměření na jídlo, recepty a vaření. A především to, že zasahuje právě do sféry alternativní spirituality.

Počátek procesu Kamuina posunu od obsahu striktně zaměřeného na jídlo směrem k „holistické šéfkuchařce“ podle všeho začal v době, kdy se rozhodla zhubnout. To mělo několik důsledků. Za prvé, na jejích sociálních sítích to přineslo velké množství obsahu souvisejícího s wellness a zdravou výživou, které mnohdy fakticky hraničilo s alternativní spiritualitou (např. pústy, vegetariánství, „zelená spiritualita“, spiritualitou ovlivněná vizualita atd.). Propojení wellness kultury se „spiritualitou života“ se zabýval mimo jiné Paul Heelas (2009) ve svém slavném díle *Spiritualities of Life*, kde zdůrazňoval, že po přelomu tisíciletí, zvláště v nultých letech, se spojení ekonomické konjunktury v globalizované západní společnosti a průlomu alternativní spirituality do mainstreamu, k němuž došlo během 80. a 90. let, společně podílelo na vzniku mainstreamové „wellbeing spirituality“ (do češtiny lze asi nejlépe překládat jako „wellness spiritualita“). Ta propojila lifestylová témata související se zdravím, konvenčně chápánou tělesnou krásou a subjektivně pociťovanou pohodou s holistickými koncepcemi alternativní spirituality využívající především téma duševní i tělesné „rovnováhy“ (Hee-

las 2009). Pro téma femininity, jak se projevuje v Kamuině spiritualitě, je ale zároveň důležité zdůraznit, že se jednalo o proces vedoucí k dosažení konvenčně chápáného ženského ideálu „krásy“, jež se odrazil především na rovině posunu Kamuiných fotografií směrem k typičtější instagramové vizualitě, včetně důrazu na „barevnost“ (což se ostatně projevuje i v titulu *Nejbarevnější kuchařky*). Kamu sama konstatuje, že tento proces probíhal na více rovinách, tedy nejen na té tělesné a vizuální (kde se z „oplácané“ holky, která nosila převážně černou, stala „nejbarevnější“ štíhlou celebritou), ale i na rovině psychického zdraví a osobního naplnění. V autobiografické pasáži v knize *Jak si uvařit (vlastní) vesmír* popisuje svůj výchozí bod v intencích komplikovaných (a jistě bolestných) rodinných poměrů, neuspokojivých vztahů se sobeckými muži, výrazných ambic, stresu, nesmírně tvrdé práce a neustálého přepracování – ale také úzkostných stavů, zneužívání návykových látek (zvláště alkoholu) a poruchy příjmu potravy (Kamu a Robi 2021: 12–23). Zdůrazňuje mimo jiné, že se v té době ráda „stavěla do mužské role“ (Kamu a Robi 2021: 22). Jak uvidíme, otázka (konvenčních) genderových rolí se knihou proplétá jako červená nit a promítá se mimo jiné právě i do problematiky mužské a ženské energie. Proces, během něhož se Kamu postupně podařilo svůj život proměnit k lepšímu, pak zjevně zahrnoval právě konverzi k alternativní spiritualitě.

Než k němu však zcela došlo, je třeba konstatovat, že proměna instagramové vizuality i fakt, že populární kuchařka zhubla o cca 35 kg, přinesl Kamu obdiv a zájem dalších sledujících. S wellness tématy pak na sítích kráčel ruku v ruce posun směrem k environmentálním tématům, šetrnosti, udržitelnosti, vegetariánství a boji proti znečišťování planety. V tomto kontextu je třeba zdůraznit, že tematika sakralizace přírody a související etiky environmentální šetrnosti a vegetariánství/veganství leží celkem přirozeně na průsečíku alternativní spirituality a environmentálního hnutí. Zvlášť od dob nárůstu diskursu klimatické krize ve veřejném prostoru se pak ekologický důraz stal významnou součástí fenoménu, jež alternativní spiritualita zahrnuje. Není to nic překvapivého vzhledem k tomu, že environmentální témata byla součástí už raného new age a historie jejich propojování s netradičními spiritualitami Západu se táhne přes Lebensreform německy mluvících zemí až k evropskému romantismu a jeho idealizaci a romantizaci přírody. Alternativní spiritualita tu jen navazuje na preexistentní témata, která v kontextu současné ekologické krize nabrala ve veřejném diskursu alarmující (a někdy dokonce katastroficky mileniální) povahu (podrobněji k tomu viz např. Kostíková 2022b).

Skutečný přelom nastal v období, které Kamu popisuje jako „vyhoření“. Nárůst stresu, úzkostí, negativních pocitů a zjevně i zdravotních problémů ji tehdy přivedl k metodě Wima Hofa. Hof přitom patří v rámci současné alternativní spirituality k těm známějším jménům a jeho metoda vzniklá kombinací dechových cvičení, otužování a jógou a buddhismem inspirovaných meditací se objevila i v českých médiích. Kamu

se podle své autobiografické pasáže v *Jak si uvařit (vlastní) vesmír* začala dýchání a otužování věnovat právě po epizodě, kterou označuje slovem „vyhoření“, a zdůrazňuje, jak blahodárné to na ni mělo účinky, jak fyzicky (údajně včetně snížení spotřeby alkoholu), tak psychicky (Kamu a Robi 2021: 27–28). Mimochodem, v té době už byla v dlouhodobém vztahu s Robertem „Robím“ Chadimem, kterého si později vzala a který představuje spoluautora a důležitou součást knihy *Jak si uvařit (vlastní) vesmír*.

Osobní seznámení s Wimem Hofem však mělo ještě podstatnější účinky: přivedlo Kamu do nitra alternativní spirituality ještě hlouběji a dovedlo ji nakonec až do Sedony, známého arizonského města úzce spojeného s alternativní spiritualitou (blíže se mu věnovala např. antropoložka náboženství Susannah Crockford; zejm. Crockford 2021). Kamu se podařilo domluvit s Hofem, že se bude se svým týmem starat o stravování na jednom z jeho retreatů v Polsku, a zde se seznámila s mnoha dalšími osobnostmi, především však s Aubrey Marcusem, americkým podnikatelem a duchovním učitelem. Na akci také přijala pozvání, aby vařila na dalším podobném retreatu v Salt Lake City v USA, kam také s Robím opravdu posléze vyrazili. Krátce po jejich příjezdu do Ameriky však vypukla pandemie, a než akce skončila, došlo k uzavření hranic a mladý pár uvízl v USA, aniž zřejmě disponoval dostatečnými finančními prostředky pro dlouhodobý pobyt. Právě Marcus jim v této situaci nabídl, aby zlé období přečkali na jeho ranči v Sedoně, kam Kamu a Robi skutečně odjeli. Vzhledem k délce doby, po níž pandemie trvala, tu ve výsledku strávili mnoho měsíců (Kamu a Robi 2021: 29–31).

Pobývání v přítomnosti Marcuse, jeho ženy a přátel, kteří se všichni aktivně věnovali spirituální praxi, zcela zjevně na Kamu i Robího hluboce zapůsobilo. Kamu popisuje, že se tu „lécili, propojovali se se sebou i se starými dušemi Indiánů, meditovali“ (Kamu a Robi 2021: 29) a pod vedením Marcuse a ostatních absolvovali „různé terapie formou povídání a krásných rituálů i ceremonie za využití psilocybinu“ (Kamu a Robi 2021: 30). Zvlášť o psilocybinovém zážitku mluví Kamu jako o něčem, co obrovsky urychlilo proces jejího „duševního probuzení“ (Kamu a Robi 2021: 31). V té době začal dále narůstat a prohlubovat se i spirituální obsah na Kamuiny sociálních sítích. Přineslo to s sebou samozřejmě jisté kontroverze a zřejmě i částečný odliv těch sledujících, kteří ji sledovali pouze kvůli vaření. Zároveň se ale Kamu v podstatě stala jednou z nejvlivnějších českých internetových spirituálních celebrit a zařadila se tak např. právě po bok zmíněné Heleny Houdové. Snad má smysl zmínit i to, že se v USA s Robertem Chadimem vzali a Kamu přestala ve veřejném prostoru používat dívčí jméno Rundusová, pod nímž se proslavila, a začala používat vydané příjmení Chadimová (Kamu a Robi 2021: 32).

Po návratu do Česka Kamu diagnostikovali syndrom polycystických vaječníků, který vedl k další vlně příspěvků na průsečíku wellness, alternativní spirituality a alternativní medicíny, spojený v tomto případě specificky s pústy (a opět s metodou Wima Hofa). Nakonec však Kamu opět odcestovala, totiž na Kostariku, kde si otevřela nejprve

zmrzlinárnu a nakonec i restauraci. Nárůst dvojjazyčného, anglicko-českého obsahu na jejích sociálních sítích pak potvrzuje, že se v současnosti snaží zaměřit již nejen na českou, ale zvláště na světovou klientelu. Charakterem svého podnikání i velkou částí obsahu svých sociálních sítí tak Kamu dále zůstává úspěšnou šéfkuchařkou a kuchařskou celebritou s mezinárodními ambicemi.

Pro naše potřeby je podstatné, že materiálním dítětem jejího duchovního probuzení a spirituální konverze se stala publikace *Jak si uvařit (vlastní) vesmír* (Kamu a Robi 2021). Tato téměř šestisetstránková kniha má přitom více než jednoho autora. Oficiálně jsou pod ní podepsáni oba manželé (na přebalu stojí „by Kamu and Robi“, v tiráži na konci knihy Kamila a Robert Chadimovi) a u každé kapitoly je jasně patrné, který z nich je jejím hlavním autorem (rozsáhlé autobiografické pasáže psané v ich formě o tom nenechávají žádnou pochybnost). Jejich texty jsou však doplněny o další pasáže, jasně barevně odlišené, jejichž autoři jsou Vojtěch Hlaváček a Jiří Kryštof Jarmar, autoři populárně-vědeckého podcastu *Brain We Are*, a známá výživová poradkyně Margit Slimáková. Už v této fázi můžeme zahlédnout pro alternativní spiritualitu (i moderní esoterismus) typické propojení vědy (zde v nejširším slova smyslu), respektive témat z vědy pocházejících (srov. Asprem 2011; Hammer 2001; Hanegraaff 1996), s tématy duchovního naplnění, psychospirituálního uzdravení a nalezení sebe sama. V celkem sedmačtyřiceti kapitolách (plus rozsáhlém autobiografickém úvodu) se Kamu věnuje nejrůznějším tématům souvisejícím se spiritualitou, sebeuzdravením, seberealizací a osobním štěstím – namátkou např. Zpomalení, Koncentrace, Sebereflexe, Stravování, Odpouštění, Přijímání, Propojení, Tvořivost, Detox, Guru, Otuzování, Vůle, Dýchání nebo Probuzení. Vzdor tomu, že kniha obsahuje také množství receptů, nejde v žádném případě o kuchařku, nýbrž o jednoznačně spirituální text. Výčet autorů a autorek, kterými se Kamu a Robi v textu inspirovali a které místy explicitně citují, tomu rovněž nasvědčuje: najdeme tu jména jako Joe Dispenza, David Hawkins, Miguel Ruiz (chybně uvedený jako José Luis Ruiz), Alan Watts, Wim Hof, Carl Gustav Jung, Stanislav Grof, Louise L. Hay, Carlos Castaneda nebo Osho (Kamu a Robi 2021: 590–591). Jako svého klíčového duchovního učitele, který je explicitně tematizován v kapitole Guru, pak autoři identifikují Ram Dasse, někdejšího přítele Timothy Learyho, význačnou postavu psychedelické revoluce a alternativní spirituality (Kamu a Robi 2021: 558–565). Kniha, již nelze sehnat běžným způsobem a lze ji zakoupit pouze na Kamuině e-shopu (jinými slovy se jedná o klasický influencerský „merch“), se navíc prodává v jednom balení s „vesmírnými“ kartami, „díky kterým si budeme nové učení stále připomínat“. „Ty karty prostě fungují!“ zdůrazňuje Kamu. „Jak to? Zeptejte se vesmíru! Karty jsou od toho, abyste si po přečtení knihy vylosovali každý den kartu, a ta vám ukáže přesně to, co zrovna potřebujete. Doporučujeme se společně s kartičkou vrátit k dané kapitole a vracet se k ní s každým vylosováním tak dlouho, dokud nebudete v daném okruhu úplný ‚master‘.“ (Kamu a Robi 2021: 4)

Zmínka o „merchi“ si možná, na závěr této pasáže, žádá drobný komentář o propojování spirituálních a komerčních aktivit. Z tradičních náboženství jsme typicky zvyklí na odpor k jakékoli formě obchodování s posvátnem, takže představa, že si někdo účtuje za duchovní služby velké peníze nebo obecně na sakralitě vydělává, nás má tendenci naplňovat podezřením a opovržením. Je však nutno konstatovat, že jsou to pouhé předsudky pocházející z křesťanského prostředí, které s sebou dále táhne rozsáhlé obsahy pocházející z úplně jiných politicko-ekonomických systémů, než je současná globalizovaná tržní ekonomika (zejm. z feudalismu). V současné situaci je však nevýdělečné postavení náboženských specialistů neudržitelné, zvláště nemají-li za sebou silnou a bohatou instituci, jako např. katolickou církev, která by je subvencovala. Nutí je to pak věnovat se duchovnímu působení pouze marginálně, ve volném čase, což není výhodné ani pro ně, ani pro jejich klienty. Spiritualita, původně ostře kontrakulturní, proto postupně vplynula do kapitalistického tržního prostředí (po přelomu milénia pak i do prostředí korporátního, podrobněji viz Kostičová 2020) a propojení duchovna a peněz pro ni nepředstavuje žádný etický problém. Je to však jedna z klíčových rovin, na níž se odehrává konflikt mezi ní a většinovou společností, a to zvláště v dnešní době, kdy je ve veřejném prostoru natolik masivně přítomná, že už opravdu nejde šmahem odmávnout jako marginální fenomén. Vznikají proto různé antikultovní aktivity, které se poukazováním na její komerční dimenzi snaží spiritualitu bagatelizovat a prohlásit za pouhý cynický kšeft. Už jsem zmiňovala např. Lovce klamu, kteří vznikli mimo jiné právě kvůli Kamu a o nichž psala Helena Dyndová v *Dingiru* (Dyndová 2022; doplňkově viz též Kostičová 2022a). Argument „ale vždyť je to komerce“ se nicméně podstaty věci vůbec nedotýká. Máme tu prostě před sebou nové náboženství, jehož vztah k trhu a obchodu se od toho křesťanského diametrálně liší. Ano, alternativní spiritualita obsahuje skutečně gigantickou materiální dimenzi, v jejímž rámci se točí obrovské peníze. Ano, duchovní učitelé se v jejím rámci stávají úspěšnými podnikateli a úspěšní podnikatelé (např., jak vidíme, internetoví influenceři) mohou začít paralelně působit jako duchovní vůdci. Snad se nám to instinktivně přičí. Nic z toho však spiritualitu nedevaluje – a už vůbec by to nemělo *a priori* narušovat naši schopnost ji rozpoznat a porozumět jí.

Energie v alternativní spiritualitě a ve *Vesmíru*

Na rozdíl od útržkovitých informací obsažených na sociálních sítích je *Vesmír* výtečnou příležitostí, jak do hloubky postihnout rodící se nauku alternativní spirituality u konkrétní české vlivné duchovní osobnosti, navíc s mimořádným dosahem ovlivňujícím stovky tisíc osob. Už jsem zmiňovala, že témata, která nás budou zajímat, budou v zásadě dvě. Za prvé, pojetí (spirituální) energie. A za druhé, to, jak se tento koncept prolíná s pojetím genderu v Kamuině textu, konkrétně (ale ne výlučně) s ohledem na

pojetí mužství a ženství a mužské a ženské energie. Toto druhé téma prozkoumáme s ohledem na způsob, jakým jejich působení Kamu interpretuje ve svém partnerském vztahu s Robertem Chadimem.

Pro lepší porozumění místu, jaké má (spirituální) energie v díle Kamu, je potřeba rozumět základním zdrojům, z nichž se tento koncept v alternativní spiritualitě zrodil. Za prvé, je přirozeně dědicem fyzikálního konceptu energie, který v současné fyzice v podstatě označuje abstraktní (ale kvantifikovatelné) aktivní procesy, které probíhají v hmotném světě. Striktně vzato je energie ve fyzice „schopností konat práci“, nicméně tato „práce“ je opět obecné vyjádření jakéhokoli typu účinku, který se nějak projevuje v hmotném světě. Je důležité chápat, že termíny „hmota“ a „energie“ jsou v podstatě vzájemně převoditelné i ve fyzice – bez této informace se spirituální přesvědčení, že „vše je energie“, může jevit vágní a mystické. Z fyzikálního hlediska je to nicméně v jistém smyslu pravda. V užším smyslu se výraz „energie“ používá v energetice a v zásadě označuje palivo, které něco pohání – v tomto kontextu se „energie“ úžeji pojí s fenomény, jako je oheň, sluneční světlo, vítr, pára, vodní proud, nukleární fúze, elektřina, ropa nebo benzín atd. Na energii v pojetí přírodních věd však nasedají mnohé další mimovědecké koncepty, které buď byly dříve jejich součástí, ale vědci od nich postupně ustoupili, nebo od počátku patřily spíše do hájemství filosofie či náboženství, ať už západních, nebo východních (Hanegraaff 1996). Vzdor tomu, že každý z těchto konceptů má jiné dějiny, propojují se v alternativní spiritualitě dohromady v ideji neosobní, univerzální, věčně se měnící, tekuté substance. Ta tvoří základ světa, vše z ní pochází a zase se do ní vrací, zároveň oživuje a zároveň „dodává energii“, „nabíjí“, posiluje (Albanese 1999; Hanegraaff 1996; Heelas 2009 a další). Vizualizace této substance v populární kultuře typicky navazují na výše zmíněné fenomény, jako je typicky elektřina, vodní tok nebo obecně tryskající kapalina, jaderná energie, oheň atd. Co je podstatné, vzhledem k tomu, že pojetí energie v alternativní spiritualitě je dědicem a sourozencem konceptu „magické energie“, který známe rovným dílem z populární kultury i modernějších forem západního esoterismu, tvoří jeho součást představa o možnosti energií manipulovat nebo ji využívat. A to nejen v striktně materiálním, fyzikálním smyslu, ale i ve smyslu duchovním, nehmotném. Tedy takovém, který se děje skrz myšlenky, přání a obecně spirituální praxi daného jedince.

Jak jsme viděli, koncept energie patří mezi nejvýznamnější doktrinální rysy alternativní spirituality a není tedy překvapivé, na jak obrovské ploše se mu *Jak si uvařit (vlastní) Vesmír* věnuje. Pojetí energie jako univerzální pralátky a podstaty hmotného světa je tematizováno zcela explicitně a s jasným odkazem na přírodní vědy (byť pochopitelně reinterpretované v intencích spirituality). „Kvantová fyzika říká, že všechno kolem nás je energie v různých vibračních stavech a že fyzická hmota prakticky neexistuje,“ konstatují Kamu a Robi (2021: 85). „Všechno kolem nás je energie, která má určité vibrace. To platí třeba pro strom, stůl, jídlo vzduch, ale i pro naše myšlenky,

slova a pocity. Naše tělo je vytvořeno z vody a atomů, které jsou v neustálém pohybu, což zjednodušeně znamená, že „vibrují“ (Kamu a Robi 2021: 124).

„Vibrace“, které se v textu objevují, umožňují alternativní spiritualitě rozlišovat různé „kvality“ energie podle toho, nakolik působí blahodárně a nakolik destruktivně. Koncept vibrací tak de facto slouží jako hlubší základ odlišení „pozitivní“ a „negativní“ energie, poměrně známého konceptu, který zlidověl natolik, že se plně integroval do běžné kolokviální mluvy. Kamu in text implicitně potvrzuje, že energie *jako taková* je neutrální, ani pozitivní, ani negativní (a jak bude podstatné záhy, ani mužská, ani ženská), a je to až člověk, přesněji řečeno lidské vědomí, které ji myšlenkami (a posléze případně i činy) usměrňuje a zesiluje či zeslabuje její vibrace. Na této rovině poměrně významně vyvstává pop-psychologický rozměr alternativní spirituality, který je důsledkem jejího propojení s tzv. hnutím lidského potenciálu a o kterém mluvil už Wouter Hanegraaff, když konstatoval, že zásadní vlastností postmoderní religiozity Západu je dvojí proces psychologizace sakrálna a sakralizace psychologie (Hanegraaff 1996). Emoce, myšlenky a další psychické stavy, které se v individuálním vědomí odehrávají, generují energii různých úrovní vibrací, které zároveň zpětně ovlivňují ono vědomí samo, ať už pozitivně, nebo negativně. Zároveň ale mají moc působit navenek. Kamu tu navazuje na Davida Hawkinse a jeho „mapu vědomí“, v níž seřadil různé psychické jevy na stupnici od nejnižších vibrací k nejvyšším: stud, vina, apatie, smutek, strach, touha, hněv, hrdost, odvaha, neutralita, ochota, přijetí, rozum, láska, radost, mír, osvícení (Kamu a Robi 2021: 124). Fakt, že hierarchie vibrací končí osvícením, propojuje pojetí spirituální energie se známým konceptem „transformace vědomí“, jenž tvoří zásadní součást alternativní spirituality už od doby jejích kontrakulturních počátků charakteristických očekáváním nového spirituálního věku (Hanegraaff 1996; viz též Kostičová 2011). Transformace vědomí, či osvícení, jak to formuluje Kamu, se v tomto smyslu odehrává jak na rovině individuální (spirituální a psychologické), tak ale i na rovině celospolečenské, kde je předkládána jako nezbytný a vytoužený katalyzátor žádoucích globálních civilizačních změn. V této progresivně mileniální vizi jsou lidé, kteří prošli transformací vědomí, schopni vytvořit spravedlivější, laskavější a všeobecně lepší společnost a přestat generovat problémy, bolesti a nespravedlnosti, které jsou důsledkem vědomí na nižších stupních vývoje (Kostičová 2011).

Je však podstatné zdůraznit, že schopnost měnit svět se neodehrává jen na rovině osvícení a zmoudření celé společnosti, která se pak začne chovat lépe, šetrněji a laskavěji. Význačnou součástí alternativní spirituality je totiž i představa, že k proměně reality může docházet (a dochází) i na mikroúrovni konkrétního jedince a že, doslova vzato, si každý z nás aktivně a neustále tvoří svou vlastní realitu. Jak jsme viděli, tento koncept se opírá o dvě základní premisy: za první, hmota v tvrdém slova smyslu neexistuje a všechno je ve skutečnosti energie, a za druhé, pozitivní a negativní energie se generují v lidském vědomí a fyzicky se odlišují intenzitou vibrací. Člověk se v této

optice stává jakýmsi zářičem nebo generátorem, z něhož se šíří energie na všechny strany, a to, jaká je kvalita (resp. intenzita vibrací) této energie, záleží de facto pouze na jeho myšlenkách. V této představě lze samozřejmě zahlédnout reinterpretovaný a spiritualizovaný fyzikální koncept pole. Stejně jako zdroj elektrické energie ovlivňuje svým nábojem prostředí ve své bezprostřední blízkosti, tak i člověk je zdrojem nehmotného, neviditelného působení, které se kolem něho rozkládá podobně jako např. elektromagnetické pole.

Schopnost „tvořit si svou vlastní realitu“ se tak stává důsledkem jádrových konceptů alternativní spirituality, zvláště pak právě představ o podstatě a fungování spirituální energie. Jedná se o koncept poměrně známý, který se dostal do veřejných diskusí hlavně v souvislosti s tím, že v důsledku hlásá plnou odpovědnost člověka za negativní věci, jež se mu přihodily, a to jak na rovině fyzických nemocí, tak na rovině vnějšího světa (známé jsou tím zvláště osobnosti alternativní medicíny, za všechny např. nedávno zesnulá Louise L. Hay). Je to pak zároveň rozhodně jeden z nejkontroverznějších aspektů alternativní spirituality, který bývá často kritizován z nejrůznějších pozic, po pandemii asi nejčastěji lékařských. Běží tu zvláště o představu neblahého působení myšlenek přímo v našem těle, v jehož rámci si pacient za svou nemoc může zcela sám – platí to ale i o dalších věcech včetně strukturálních nerovností, diskriminace nebo bídy. Zde se k tomu navíc připojuje i představa, již se v tomto textu z kapacitních důvodů nemohu rozsáhleji věnovat, že si totiž duše při reinkarnaci dobrovolně volí své vtělení a že veškeré překážky, kterým v životě čelíme, jsme si tudíž dobrovolně z karmických důvodů vybrali (blíže opět Kosticová 2020). Celé to možná zní laickému čtenářstvu poměrně nepochopitelně, podstatný však je historický a sociologický kontext vzniku této ideje. Představa, že si každý tvoří svou vlastní realitu, se ve své současné podobě vyvinula během éry dlouhé konjunktury a blahobytu druhé poloviny dvacátého století. Co víc, demografické jádro alternativní spirituality, vzdor jejím kontrakturním začátkům, se rekrutuje z blahobytné a privilegované západní střední třídy proscené meritokratickými ideály. Na hliněné nohy tohoto konceptu se proto dramaticky a plošně narazilo až během pandemie, kdy představa, že za svá neštěstí můžeme sami, ostře kolidovala se zkušeností nezaviněného hromadného utrpení, již náhle sdíleli všichni napříč společnostmi. V alternativní spiritualitě to vyvolalo masivní vlnu konspiračních teorií, která byla sice samozřejmě propojena s jinými, mimo-spirituálními formami konspiracismu, ale která v této konkrétní podobě dobře nasedla právě na představu, že každý tvoříme vlastní realitu, a protože realita je náhle rozsáhle negativní pro všechny, musí existovat viník, který za to může (o propojení spirituálního konspiracismu s vinou viz např. Kosticová 2022b). Způsob, jakým se to projevilo mezi českými spirituálními influencerkami, dobře popisuje již zmiňovaný článek Marie Heřmanové (2022b).

Nyní však zpět ke Kamu. *Vesmír* představuje koncept tvorby vlastní reality v kapitole *Odvaha*, kde zdůrazňuje, že myšlenky a pocity musí být v rovnováze s energetickým

nastavením buněk v těle a že tam, kde myšlenky působí neblaze, mohou způsobovat nejprve vnitřní nerovnováhu a následně i choroby. Je dobré znovu zdůraznit, že nebýt negativní energie (respektive energie s nízkými vibracemi) tvořené vědomím, k nerovnováze by nedošlo. Alternativní spiritualita má v současné době tendenci předpokládat, že svět je nastaven rovnovážně, energie jím protéká tak, jak má, a veškeré negativní jevy, které se v tomto směru ve světě objevují, jsou dílem člověka. Kromě jeho samého však energetické působení vědomí ovlivňuje i bezprostřední fyzický svět kolem nás. Není to nic překvapivého, připomeneme-li si, že vycházíme z premisy (či náboženského paradigmatu), že vše je energie. Hmota a myšlenky se tak v této optice od sebe ničím neliší:

A jestli jsou naše myšlenky energií, tak je jasné, že naše myšlenková energie působí i na jiné energie. A pokud hmota vzniká na základě energií a naše myšlenky jsou energií, dává rozum, že kolem nás vznikají nejen různé situace a události, ale také hmotné věci, které sami materializujeme. Takže co musíme udělat pro to, abychom do svého života přivolali všechny své sny, cíle a přání? No přece využít sílu našich myšlenek! (Kamu a Robi 2021: 141)

Další ilustrací faktu, jak se v těchto konceptech proplétají staré esoterní představy o magické moci s moderními fyzikálními koncepty, představuje fakt, že na doklad tohoto procesu citují Kamu a Robi zákon zachování energie:

Vezměme si, že pokud se hmota může transformovat v jiné hmotné formy či energií, kterou nevidíme, může se pro nás i zpočátku neviditelná energie proměnit v hmotu. Jak už dle zákona o zachování energie víme, nic nemůže zmizet, takže ani naše myšlenky se nemohou jen tak vypařit, ale naopak, pokud jsou naše myšlenky energií, mohou energií zůstat, anebo se přeměnit na hmotu. Připomeňme si, že naše myšlenková energie je cílená, usměrňovaná a udržovaná naším vědomím. (Kamu a Robi 2021: 141)

Nakonec zbývá zdůraznit, že pozitivní (tedy vysokovibrační) energie je v tomto pojetí chápána jako podstatně mocnější než energie negativní (tedy energie s nízkými vibracemi). Negativní energie nemizí, ale zůstává v člověku – tím vznikají energetické bloky, které zabraňují energii volně plynout žádoucím způsobem a podílejí se na vzniku psychických problémů. Pozitivní energie, tzn. energie s vyššími vibracemi, je ale „mnohonásobně silnější“ (Kamu a Robi 2021: 123–125) než ta negativní a je možné s její pomocí „zaútočit“ na zablokovaná místa (Kamu a Robi 2021: 123–125). Jinou variantou je provést „energetické čištění“, například s vodou nabitou pozitivní energií (Kamu a Robi 2021: 509–510 a 514).

Kamu nakonec spatřuje ve víře v energii nejstarší a původní náboženství lidstva, které bylo charakteristické pro „animismus“ (Kamu a Robi 2021: 243); tyto představy pocházejí z akademických debat na průsečíku humanitní vědy a alternativní spirituality (viz např. Znamenski 2007; Kostičová 2023) a předkládají tento čas jako „dobu, kdy vše bylo spirituální, duchovní a energické“ (Kamu a Robi 2021: 243). Koncept energie je v tomto pojetí úzce propojený s uctíváním přírody a její síly: pro tehdejší kmeny byla Matka Země bohyně (Kamu a Robi 2021: 2010). Postupným úpadkem však nastoupilo nejdříve „mnohobožství“ a následně „jednobožství“ (Kamu a Robi 2021: 243):

Když půjdeme daleko do historie a vzpomeneme si na kmeny, které žily v harmonii s přírodou, matka Země pro ně byla tou nejposvátnější bohyní a bohem. Jejich příslušníci věřili ve společnou energii, věřili v duše, posmrtné životy, v karmu – a podle toho se chovali. Samotná možnost života pro ně byla velikým darem. Postupně s vývojem západního světa jsme se začali předhánět a víru v jednoho společného boha, tedy společnou jedinečnou energii, která je všude kolem nás a v každém z nás, jsme začali nahrazovat narůstající touhou po moci, slávě a uznání. (Kamu a Robi 2021: 210)

Na okraj tu můžeme poznamenat, že femininní pojetí božství (Matka Země nebo jiné období sakralizované přírody/planety/galaxie) je velice charakteristické nejen pro alternativní spiritualitu, ale i pro jiné její příbuzné, zejm. novopohanství. Tento článek se úžeji zabývá specifickým pojetím maskulinity/femininity, které jsou z feministického hlediska spíše tradiční, na příkladu Matky Země je však dobře vidět, že feminismus (jak současný, tak jeho starší formy) a ženská emancipace přesto alternativní spiritualitu silně ovlivnily. Ta má proto tendenci se vyhrožovat, často dokonce dosti agresivně, proti starším patriarchálním formám náboženství. A to vzdor tomu, že, jak vzápětí uvidíme, sama zároveň stále obsahuje mnoho motivů spíše tradičních – či (z pohledu současného feminismu) vyloženě šovinistických.

Energie genderovou optikou: holismus, mužská a ženská energie a partnerské vztahy

Shrňme tedy nyní nejdůležitější závěr z předchozího textu: jak jsme viděli, energie v alternativní spiritualitě je chápána v zásadě jako neutrální fenomén. Přesto nabývá takových charakteristik, jaké je individuální lidské vědomí, které s ní zachází, a to především s ohledem na intenzitu vibrací. Podle nich se dá rozlišovat na energii pozitivní a negativní. Existuje ale ještě jiné rozdělení, opět pro alternativní spiritualitu poměrně typické, a to je rozdělení na energii mužskou a ženskou. A zde se fenomén energie

v pojetí alternativní spirituality stýká s jiným jejím jádrovým doktrinárním rysem, jímž je (spirituální) holismus.⁵

Tento poměrně složitý nábožensko-filosofický koncept se v průběhu času dynamicky vyvíjí. V rané fázi, v níž ho např. zaznamenal Wouter Hanegraaff (Hanegraaff 1996), představovalo jeho typickou podobu známé trojitě schéma *mind-body-spirit* (do češtiny lze přeložit jako tělo–duše–duch). To se snažilo propojovat základní aspekty lidské existence tak, jak se v tehdejší new age zformovaly pod vlivem západního esoterismu i populární psychologie.

Tato raná podoba existuje dodnes a lze se s ní nadále často setkat, jádro holismu se však postupně transformovalo do *de facto* dualistické podoby. To zní pochopitelně poněkud paradoxně, podívejme se tedy na ni podrobněji. Základní premisou holismu obecně je přesvědčení, že celek je více než suma jeho částí: platí to i v alternativní spiritualitě. Oproti opozici redukcionismus–holismus, charakteristické především pro přírodní vědy, se však spirituální holismus proti dualismu ostře vymezuje, respektive vymezuje se proti své vlastní konstrukci dualismu, již připisuje především mechanistické přírodovědě a tradičním náboženstvím (zvláště křesťanství). Výsledkem je podoba spirituálního holismu, kterou jsem se pokusila popsat ve své knize 2012: *Mayský kalendář, transformace vědomí, dva světy a rovnováha*, kde jsem jejím prizmatem vykládala mileniální jevy spojené s prosincem 2012 (Kostiřová 2011). Podstatou této podoby holismu je odmítání binární logiky buď–anebo, která je připisována starším náboženstvím a která má (údajně) tendenci favorizovat jeden pól a zavrhnout nebo devalvovat pól druhý.⁶ Typické duality, na které se tato rovina spirituálního holismu

⁵ Protože termín „holismus“ je, podobně jako energie, velmi obecný a nabývá různých významů v různých kontextech, mám tendenci mluvit specificky o „spirituálním holismu“ (stejně jako např. o „spirituální energii“), abych jasně specifikovala, že mám na mysli jeho podobu spjatou s alternativní spiritualitou. A nikoli např. metodologický holismus ve vědě (jakožto opak redukcionismu), který přináší důraz na emergentní vlastnosti komplexních systémů. Je samozřejmě patrné, že oba koncepty pramení z podobného východiska (zjednodušeně vyjádřeného s pomocí klasického „celek je víc než součet jeho částí“), přesto je však významné, že se vyznačují jiným kontextem a jsou doma v jiných diskurzech.

⁶ Zdroje, z nichž tento koncept dualismu pramení, jsou různé – vtékají sem motivy z postmoderní filosofie (zejm. Jacques Derrida), filosofického a metodologického holismu, gender studies, freudovské a jungovské psychologie (zejm. s ohledem na koncept vytěšňování) a mnoha dalších směrů. Na této rovině je naprosto zásadně vidět, jak se klíčové dobové myšlenky (či celá dobová milieu) nerealizují jen na rovině racionální, nýbrž se promítají i do ve své podstatě neracionálních, emočních, intuitivních a tělesných obsahů náboženství a spiritualit. Na jednu stranu se tak lze jistě dívat na spirituální holismus jako na spiritualizovanou, zlidovělou odnož postmoderního a feministického myšlení druhé poloviny 20. stol. Na druhé straně však zdánlivě ryze racionální koncepty vlastní filosofii, sociologii, gender studies a dalším rovinám intelektuální kultury ukazují svou rozsáhlou mimoracionální stránku, která se promítá do duchovního života současné civilizace. Výsledkem takto komplexního pohledu na ně je na jednu stranu celistvější porozumění lidské kultuře, včetně vědy. Zároveň je tu ale patrná i silná dobová podmíněnost provázaná s konkrétním životním stylem, která činí ze zdánlivě pouze intelektuálních východisek silné symbolické a spirituální koncepty.

soustřeďuje, jsou člověk–příroda, systém–svoboda, technologie–život, práce–volný čas, racionalita–intuice – a pro naše potřeby v tuto chvíli nejvýznamnější muž–žena (podrobněji k tomu, jak chápou spirituální holismus, viz též Kostičová 2020). Co je podstatné, spirituální holismus tyto duality typicky neruší, jen odmítá, že by jeden z pólů měl utlačovat nebo pronásledovat ten druhý: jeho ideálem je pak *rovnováha*, která má mezi jednotlivými dualitami zavládnout. V tomto smyslu je myšlenka rovnováhy dualit naprostým klíčem k porozumění spirituálnímu holismu jako takovému a *de facto* jedním z klíčových doktrinárních aspektů alternativní spirituality (Kostičová 2011).

V Kamuině *Vesmíru* je důraz na rovnováhu patrný také, přestože z hlediska četnosti zmínek převažuje význam spirituální energie (a potažmo) energetického přenosu a čištění, síly myšlenek, individuální genese vlastní reality a dalších konceptů, které se kolem pojetí energie točí. Přestože je však spirituální holismus zastoupen méně než energetická témata, jeho význam nelze podceňovat. Kamu na jednom místě specificky konstatuje, že rovnováha neboli „balanc“ (navazuje na typické anglické *balance* používané v alternativní spiritualitě jako synonymum k *equilibrium* nebo *harmony*) představuje jádrový koncept, kolem kterého se celá kniha točí:

Tancovali jsme na tenkém ledě různých směrů a pokaždé nám z toho vycházelo jedno jediné a magické slovíčko – balanc. Jinými slovy „rovnováha“ je hlavní myšlenkou nejen celé této knížky, ale vůbec našeho nového myšlení, které se díky této naší knize učíme aplikovat do našich životů. (Kamu a Robi 2021: 46)

Klíčový důraz je v tomto úryvku kladen na rovnováhu mezi pocitem štěstí na jedné straně a kariérními ambicemi a touhou po úspěchu na straně druhé. To se dá v abstraktním smyslu vyjádřit dualitami práce–volný čas a systém–svoboda, které skutečně do velké míry určují život současného obyvatele západní globalizované civilizace; alternativní spiritualita dokáže tento fakt dobře symbolicky postihnout. Stejně tak zároveň dobře vystihuje problém neustálé expanze práce a „systému“, který někdy téměř pohlcuje veškerý smysluplný prostor v lidském životě a devastuje ho workoholismem, přepracováním a vyhořením. Kamu to ze své perspektivy popisuje následovně:

Je například kariéra opravdu to, po čem toužíme? Drtivá většina staříků na smrtelné posteli se shodla na tom, že se celý život hnali za prací na úkor toho, co by dělali opravdu rádi, protože mysleli, že práce je nejdůležitější. I já myslela, že kariéra je to, na čem nejvíce záleží. Měla jsem pocit, že čím víc knížek vydám, tím víc se zavdčím lidem i sobě. Žila jsem v domnění, že až dosáhnu pomyslného vrcholu, dostane se mi i naplnění. Dnes vím, že je to úplná blbost. Nyní si jdu za svými sny a vnímám, že každý pracovní úspěch v mém životě je naplňující a zároveň motivační motor k tvoření dalších projektů, ale už to není na mém žebříčku

číslo jedna. Proč? Protože kvůli tomu, že jsem na sebe byla tak tvrdá, jsem prohlubovala svůj vnitřní stres a sabotovala své vlastní zdraví. Neuvědomovala jsem si bohatství v podobě skvělého partnera a rodiny, upřednostňovala jsem práci a úspěch. A když jsem ho najednou měla, tak místo toho, abych si ho užívala, jsem se jím nechala požírat. Nakládala jsem si tolik, že mě postupně moje práce přestávala bavit. (Kamu a Robi 2021: 46)

Pro alternativní spiritualitu je podstatné, že panující nerovnováhu, která s sebou nese nejružnější typy problémů, nespatřuje pouze na rovině individuální, ale i globální. Holistický požadavek vybalancování se tak netýká jen nastavení zdravějších priorit v rámci životního stylu jedince, ale celé společnosti, která se od ideálu skutečné rovnováhy dávno vzdálila (opět je to dobře vidět na mileniálním tématu; viz Kosticová 2011). Vzor tu opět představují idealizovaně pojaté indigenní společnosti zejm. amerického kontinentu, které z toho důvodu často slouží spiritualitě jako terč obdivu a zdroj duchovní inspirace (což ale na druhé straně mnohdy vede k povrchnímu spirituálnímu turismu a kulturní apropriaci; tento fakt bývá hojně kritizován v současné antropologii). Už jsme viděli, jak jim Kamu ve shodě s obecnými utopickými idejemi alternativní spirituality připisuje víru v živé energie, kterou nazývá „animismem“: v téže pasáži zdůrazňuje i to, že žili v „harmonii“ a neznali žádné duality. Jak uvidíme, vyznění je v tomto případě silně environmentální a odkazuje nejen k dualitám systém–svoboda a práce–volný čas, ale zvláště k dualitě člověk–příroda, popřípadě civilizace–divočina:

Všechno mělo hloubku, všechno mělo lásku a všechno bylo propojené. Neexistovala žádná dualita a žádné dělení celku na více částí, jako je tomu dnes, kdy nežijeme s planetou a všemi organismy na ní žijícími v čisté harmonii. Dnes svoje prostředí převracíme, abychom našli materiální bohatství, které považujeme za nejdůležitější aspekt našich životů. (Kamu a Robi 2021: 247)

Výsledkem současného životního stylu je pak drastický chaos, který ničí životní prostředí i lidské životy a ze kterého je třeba rázně vystoupit:

A právě nyní můžeme stav na planetě Zemi vnímat jako stav naprostého chaosu. Když se podíváme na zprávy, tak všechno kolabuje. Můžeme si říct, že je to nahodilé a že se všude děje něco, což působí jako naprostý blázeň, ale není. Za tím vším je jasný plán, který ukazuje, že nežijeme v harmonii s celým systémem, který před našimi zraky kolabuje, a že se budeme muset toho starého systému zbavit a vytvořit nový funkční systém. Dobrá zpráva je, že už se začíná formovat a ti, kteří mají svoji mysl otevřenou, už ho dokonce začínají vnímat a pozorovat. Cítíte to taky? (Kamu a Robi 2021: 248)

V této perspektivě se genderová rovnováha, jak je v alternativní spiritualitě pojímána, stává jen další instancí spirituálního holismu, respektive dalším specifickým případem dualit, jejichž vzájemná rovnováha byla porušena. Je poměrně typické, že tu holismus vychází z konzervativního, binárního pojetí genderu, které se aplikuje jak na rovině individuální, tak ale především na rovině partnerského vztahu, kde jeden partner naplňuje konzervativně „ženskou“ a druhý konzervativně „mužskou“ roli. Zásadní je tu opět koncept energie, který s holistickým pojetím partnerského vztahu interaguje – mužský pól ve vztahu disponuje mužskou energií, ten ženský energií ženskou. Někteří duchovní učitelé/učitelky, kteří se soustřeďují na partnerské vztahy a pohybují se na pomezí populární psychologie (resp. žánru *self-help books*) a alternativní spirituality, specificky zdůrazňují, že biologické pohlaví ani gender páru nejsou podstatné a že binární dynamika se týká např. i gay nebo lesbických párů (výrazným příkladem je např. David Deida). Je však poměrně typické, že u heterosexuálních párů se v zásadě automaticky očekává, že muž bude hrát roli „mužského“ pólu a žena „ženského“. V tomto pojetí mají ženy i muži svá typická očekávání a potřeby spjaté s relevantním typem energie (viz např. Teal Swan a její idea „obsazení“, *containment*), a pokud se snaží vystupovat v opačné roli, může to být škodlivé pro celý vztah a jeho dynamiku. V českém prostředí se tento poměrně konzervativní přístup k genderovým rolím promítl např. do marginální, ale bulvárně vděčné akce „ženy se omlouvají mužům“, která proběhla sociálními médii před několika lety a v níž se příznivkyňe tradičního pojetí ženství omlouvaly mužům, že se to s ženskou emancipací hrozně přehnal. Konzervativní pojetí genderových rolí a negativní chápání feminismu, které je s nimi spjato, se tu prezentuje jako moment, v němž ženy nejen jako individua, ale především jako skupina výrazněji expandují mimo symbolický prostor, který je s nimi organicky spojen. Tím pak ochromují nebo poškozují i druhou polovinu duality, již jsou muži. Podkladem tu však není tradiční chápání mužské a ženské role zakotvené např. v tradičních náboženstvích, nýbrž podstatně novější spirituální holismus.

Je zajímavé, že se tak feminismus či emancipace v tomto pojetí stávají aktérem nerovnováhy, která je paradigmaticky chápána jako negativní a škodlivá pro oba póly. Je to zásadní paradox, tím spíš, že spiritualita, jak jsme ostatně už na více místech viděli, je feminismem a genderovými studií hluboce ovlivněná, a tím spíš, že feminismus (a genderová studia s ním) sám sebe naopak chápe právě jako aktéra nastolujícího rovnováhu v dramaticky nerovnovážném světě. Co víc, spiritualita to ve většině případů akceptuje. Na tomto místě je ale důležité zdůraznit, že přestože je nerovnováha v genderových tématech alternativní spirituality dále typicky vnímána tak, že mužský pól utlačuje ženský, neexistuje žádná principiální překážka opačnému chápání. Podobně u polarity řád–chaos se typicky zdůrazňuje přebujelý řád, který je plošným problémem současné doby, na individuální rovině alternativní spiritualita však umí rozpoznat i přebujelý chaos, jehož dobrým příkladem by byla např. drogová

závislost nebo vážné psychické problémy. Ve stejném smyslu se standardní chápání mužsko-ženské civilizační nerovnováhy může překlomit ve svůj protiklad, jako např. u žen omlouvajících se mužům za emancipaci. Jádrový koncept, totiž (ne)rovnováha v rámci konkrétní duality, zůstává zachován.

Vesmír samozřejmě nejde do takového extrému, aby se omlouval mužům za feminismus. Kamu sama je ostatně příkladem emancipované, na kariéru orientované ženy *par excellence*. Přesto jsme viděli, jak zdůrazňuje, že nic se nemá přehánět, a volá po rovnováze mezi světem práce a světem soukromí (která samozřejmě není nijak genderově specifická). Stejný přístup pak uplatňuje i v genderových tématech jako takových, která se pochopitelně projevují především na rovině jejího vztahu s Robertem Chadimem. Zásadní impuls k tomuto chápání zjevně přišel zřejmě opět v Sedoně během pandemie, kde byli v čilém kontaktu s Aubreym Marcusem, jeho ženou a dalším manželským párem (vystupujícím v knize jako „lékař Dan a vědkyně Mickra“). Kamu popisuje, jak si je „vzali do parády“ (Kamu a Robi 2021: 30) a učili je pracovat s energií způsobem adekvátním jejich genderovým rolím.

Považuji za velké štěstí, že nám na naší cestě byly oba páry tak nápomocné. Věnovaly nám svou energii a čas v podobě terapií, rituálů a ceremonií, a když vyčítily, že mezi námi a naší láskou stojí nějaká pomyslná stěna, pomáhaly nám ji rozbít. Prvním krokem bylo, aby naše ega a soutěživost šly úplně stranou. Učily nás o vyvážení mužské a ženské energie a řekly mi, že já té mužské mám až příliš, že je na čase se s ní naučit pracovat a předat roli „spasitele“ Robímu. Prý se jí ale zbavovat úplně nemám, protože díky ní jsem svědomitá a mám v sobě silné ambice naplňovat svoje cíle. Že se mám jen naučit mít ji pod kontrolou a nechat na Robím, aby v našem vztahu „nosil kalhoty“ on. A že je na čase, abych oblékla sukni a probudila v sobě ženskou jemnost, protože jen tím se mnoho vyřeší. Ze začátku jsem trochu bojovala, protože jsem měla pocit, že to znamená stát se domácí putškou, ale skutek utek. Jakmile jsem nechala Robímu víc prostoru starat se a začala jsem ustupovat v situacích, kdy nebylo potřeba boje, začaly se dít věci. (Kamu a Robi 2021: 432)

Rozměr tvorby vlastní individuální reality, který jsme v předchozí pasáži představovali na rovině energetické interakce mezi myšlenkami a hmotou, se tady objevuje v populárně psychologickém hávu dynamiky individuálního partnerského vztahu. Titul knihy *Jak si uvařit (vlastní) Vesmír* tu tak nabývá obojaké povahy. Na jedné straně si každý z nás „vaří svůj vesmír“ sám tím, jak vypadají jeho myšlenky, emoce a celý jeho vnitřní svět, skrz něž se následně formuje i vnější realita. Na straně druhé je však „vlastním vesmírem“ i partnerský vztah, včetně specifických genderových rolí, jež v něm každý z partnerů zaujímá. „Společně tvoříte jedno univerzum, které je dále

nerozdělitelné“ (Kamu a Robi 2021: 433), zdůrazňuje Kamu v pasáži, která pojednává o bezpodmínečné lásce a ideálním partnerském vztahu. Sama přitom implicitně předkládá svůj vlastní vztah k Robimu jako vzor. Důležité však je, že takový vztah se jen tak nezrodí na zelené louce, ale minimálně v Kamuině a Robiho případě k němu vedla dlouhá a postupná cesta skrze spirituální konverzi, osobní dozrávání a postupně přijetí té role, která danému člověku ve dvojici odpovídá. Alespoň tedy dle představ alternativní spirituality a jejího pojetí ve *Vesmíru*.

V těchto intencích má smysl vrátit se ke Kamuině autobiografické pasáži v úvodu knihy a porozumět jí nejen v perspektivě konverze k alternativní spiritualitě, ale právě i v perspektivě hledání ideálního partnera a následné realizace naplněného vztahu (v němž dochází k „vybalancování“ mužských a ženských energií). Jak turbulentní a nezdravý vztah Kamuiných rozvedených rodičů, tak i předchozí partnerské vztahy Kamu samé tu představují odstrašující příklady, jak to vypadá, když se to nezdaří. Spiritualita je naopak chápána jako důležitý nástroj k tomu, aby se to ve finále konečně povedlo. Ambiciózní směřování k úspěchu a tvrdá práce na něm, které Kamu popisuje, se snad do nějaké míry stávají prerekvizitou jejího osvobození a osamostatnění, ale záhy jsou prezentovány jako nerovnovážné a extrémní jednání, které vede jen k poruchám příjmu potravy, přepracování a vyhoření. V protikladu k němu stojí hluboké spirituální porozumění fungování „vesmíru“ a jeho ryzí energetické podstatě, což umožňuje mentální zaměření na „tvoření vlastní reality“. V rámci partnerského vztahu však tato realita musí být přizpůsobená mužsko-ženské dynamice, která v něm vládne, a přijetí své vlastní genderové role v něm má stejnou zklidňující, naplňující a snad i extatickou roli, jako spirituální konverze sama. Obojí je ostatně intimně propojeno přes jádrové koncepty energie a spirituálního holismu. To, kým se Kamu v tomto procesu stala, výmluvně figuruje v závěru její autobiografie:

My už své štěstí totiž našli. Máme ho v sobě. A taky máme ty svoje sny! Žijeme u oceánu, rekonstruuje restauraci a stavíme zmrzlinkárnu. Já se z „krutopřísné“ řeznice, která neumí dát najevo city, stávám něžnou duší, dělám „holčičí“ věci, pečů sladké, vyrábím zmrzlinu a rozdávám lásku. (Kamu a Robi 2021: 35)

Genderová témata samozřejmě nejsou ústřední rovinou knihy; tou je konverze, spiritualita a duchovní naplnění. Druhou stránkou duchovního rozvoje je tu však zcela zjevně i naplnění partnerské – a jeho důležitou součástí je právě nalezení svého místa a vzájemná harmonizace mužsko-ženské energie v páru. A naopak: role, které oba partneři v páru zaujímají, a způsob chování, jaký se od nich očekává, tu mají v konceptu energie a ve spirituálním holismu důležitý a nepominutelný kontext.

Bylo by samozřejmě snadné nyní prohlásit, že pojetí genderu, které alternativní spiritualita nabízí, je výlučně konvenční, dichotomní, veskrze tradiční a vrací ženu do

polohy spojené se submisivitou, péčí o partnera a disproporčním důrazem na fyzický vzhled. Příklad Kamu však ukazuje, že se pojetí femininní energie s emancipací nevylučuje a naopak se s ní může vhodně doplňovat. Jiné studie na podobné téma dospěly k podobným závěrům – příkladem může být např. starší text Eevy Sointu a Lindy Woodhead (Sointu, Woodhead 2008) nebo novější článek Chia Longman o ženských kruzích (Longman 2018); podobně též text Yael Keshet a Dalit Simchai o genderových rolích v alternativní spiritualitě a holistické medicíně (Keshet, Simchai 2014). Individuální případ Kamuina přiblížení tradičnější genderové roli lze samozřejmě perspektivou gender studies vnímat jako krok zpět do patriarchátu. Keshet a Simchai také poukazují na nepopíratelnou slabou stránku tohoto pojetí genderu v alternativní spiritualitě, jíž je snížený důraz na rezistenci a na tlak na změnu poměrů. Nesmíme ale přitom ztratit ze zřetele emickou interpretaci – sama Kamu (a nejen ona) totiž celou situaci prezentuje pozitivně coby formu svého osobního, individuálního ženského osvobození a naplnění. Na této rovině je opět zásadně patrné, jak silně je alternativní spiritualita zaměřená na individuální zkušenost a prožitek i na osobní transformaci jedince. Proměna společnosti, popř. společenského řádu, která samozřejmě rovněž tvoří její důležitou součást (a která samozřejmě i v mnoha polohách alternativní spirituality nabývá ostře feministických akcentů), je až sekundárním důsledkem transformace individuální. A ohlédneme-li se za pojetím energie a tvorby své vlastní reality, jíž se alternativní spiritualita vyznačuje, dává to skutečně smysl.

Závěrem je třeba poznamenat, že přestože Kamuina kniha v zásadě dobře reprezentuje širší genderové aspekty doktríny alternativní spirituality (zvláště s ohledem na energii a spirituální holismus), neznamená to, že nejsou možná jiná pojetí a jiná východiska. Zvláště důležité se v tomto ohledu jeví, že „balancování“ mužské a ženské energie se odehrává na rovině páru a v partnerském vztahu, který, jak jsem už výše citovala, tvoří dohromady „jedno universum“. Jsem nicméně přesvědčená, že neexistuje žádná překážka k tomu, aby se toto „balancování“ odehrávalo i na rovině individua, pochopíme-li jako „jediné universum“ nikoli partnerskou dvojici, ale právě jedince. Ten pak může sám v sobě, ještě před zahájením partnerského vztahu (nebo mimoběžně k němu), hledat svou vlastní individuální rovnovážnou pozici na škále vedoucí od mužského k ženskému a protínající mnoho jiných, nebinárních identit. Pojetí spirituální energie a nábožensko-filosofický koncept spirituálního holismu to bez problémů umožňuje.

Význam současné alternativní spirituality je v současné globalizované západní kultuře nepřehlédnutelný; v Česku se pak jedná o nejpočetněji zastoupené náboženství, které vyvrací populární českou sebeidentifikaci jako „nejateističtější země Evropy.“ V této perspektivě představují doktrinální základy alternativní spirituality mimořádně významné téma výzkumu. Lepší a hlubší porozumění spirituálnímu učení největšího

českého náboženství pak tvoří důležitý kontext pochopení dalších specifitějších témat, mezi něž patří například právě pojetí genderu. Text ukázal na to, jak se specifické pojetí genderových rolí a vztahů v heterosexuálním páru zakládá jednak na učení o spirituální energii a schopnosti ji ovlivňovat, formovat a manipulovat s ní, a jednak na spirituálním holismu, jehož odmítnutí dualismu a důraz na rovnováhu zásadním způsobem formuje vlastní pojetí genderu v alternativní spiritualitě. Analýza knihy *Jak si uvařit vlastní Vesmír* autorské a partnerské dvojice Kamily a Roberta Chadimových nám posloužila jako hloubková sonda do způsobu, jakým toto učení konkrétně pojímá nesmírně vlivná česká internetová celebrita, a zároveň jako odrazový můstek k porozumění širším kontextům celé věci. Přestože pojetí genderu a příběh přijetí genderové role, které kniha prezentuje, se mohou z jistého hlediska jevit konzervativní a limitující, v kontextu Kamuiny autobiografie jsou prezentovány jako naplňující a osvobozující. A nejen to, dokonce jako transformační a v jistém smyslu „magické“. To pak odpovídá závěrům dalších odborných studií zaměřených na výzkum pojetí genderu v alternativní spiritualitě a způsobu, jakým s nimi pracují konkrétní ženy či ženské kruhy. A konečně i konkrétní muži a mužské kruhy.

Bibliografie

- Albanese, C. 1999. The Subtle Energies of Spirit: Explorations in Metaphysical and New Age Spirituality. *Journal of the American Academy of Religion* 67 (2): 305–325.
- Albanese, C. 2007. *A Republic of Mind and Spirit: A Cultural History of American Metaphysical Religion*. New Haven: Yale University Press.
- Asprem, E. 2011. Pondering Imponderables: Occultism in the Mirror of Late Classical Physics. *Aries* 11 (2): 129–165.
- Aupers, S., D. Houtman, 2006. Beyond the Spiritual Supermarket: The Social and Public Significance of New Age Spirituality. *Journal of Contemporary Religion* 21 (2): 201–222.
- Campbell, C. 1972. The Cult, the Cultic Milieu and Secularization. Pp. 119–136 in M. Hill (ed.). *A Sociological Yearbook of Religion in Britain*.
- Campbell, H. 2012. Understanding the Relationship between Religion Online and Offline in a Networked Society. *Journal of American Academy of Religion* 80 (1): 64–93.
- Crockford, S. 2021. *Ripples of the Universe: Spirituality in Sedona, Arizona*. Chicago: University of Chicago Press.
- Dreyfus, H. L., P. Rabinow. 2010. *Michel Foucault: Za hranicemi strukturalismu a hermeneutiky*. Praha: Herrmann a synové.
- Dyndová, H. 2022. Kolik může stát duchovno?: Zaslouží si alternativní spiritualita odsouzení jako pouhý byznys? *Dingir* (4): 119–122.
- Foucault, M. 2016. *Archeologie vědění*. Praha: Herrmann a synové.
- Gadamer, H. G. 2010. *Pravda a metoda I: Návys filosofické hermeneutiky*. Praha: Triáda.
- Gilhus, I. S. 2014. Hermeneutics. In M. Stausberg, S. Engler (eds.). *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. Oxon, New York: Routledge.

- Hammer, O. 2001. *Claiming Knowledge: Strategies of Epistemology from Theosophy to the New Age*. Leiden: Brill.
- Hamplová, D. 2008. Religiozita dospělých v České republice na počátku 21. století. Pp. 20–33 in D. Lužný, Z. Nešpor, Zdeněk (eds.). *Náboženství v menšině: Religiozita a spiritualita v současné české společnosti*. Praha: Malvern.
- Hamplová, D. 2013. *Náboženství v české společnosti na prahu 3. tisíciletí*. Praha: Karolinum.
- Hanegraaff, W. J. 1996. *New Age Religion and Western Culture: Esotericism in the Mirror of Secular Thought*. Leiden, New York, Köln: Brill.
- Heelas, P. 2009. *Spiritualities of Life: New Age Romanticism and Consumptive Capitalism*. Oxford: Willey-Blackwell.
- Heřmanová, M. 2022a. Sisterhood in 5D: Conspirituality and Instagram Aesthetics. *M/C Journal* 25 (1).
- Heřmanová, M. 2022b. "We Are in Control": Instagram Influencers and the Proliferation of Conspiracy Narratives in Digital Spaces. *Slovenský národopis/Slovak Ethnology* 70 (3): 349–368.
- Hošek, P. 2016. *A bohové se vracejí*. Jihlava: Mlín.
- Huss, B. 2015. Sacred is the Profane, Spirituality is not Religion: The Decline of the Religion/Secular Divide and the Emergence of the Critical Discourse on Religion. *Method and Theory in the Study of Religion* 27: 97–103.
- Kamu a Robi. 2021. *Jak si uvařit (vlastní) Vesmír*. Praha: KORU Production.
- Kapusta, J., Z. M. Kostíková. 2020. From the Trees to the Wood: Alternative Spirituality as an Emergent 'Official Religion'? *Journal of Religion in Europe* 13 (3–4): 187–213.
- Keshet, Y., D. Simchai. 2014. The 'gender puzzle' of alternative medicine and holistic spirituality: A literature review. *Social Science and Medicine* 113: 77–86.
- Kostíková, Z. M. 2011. 2012: *Mayský kalendář, transformace vědomí, dva světy a rovnováha*. Praha: Malvern.
- Kostíková, Z. M. 2018. Religion, Spirituality, Worldviews, Discourses: Revisiting the Term "Spirituality" as Opposed to "Religion". *Central European Journal of Contemporary Religion* 4 (2): 81–97.
- Kostíková, Z. M. 2020. *Současná alternativní spiritualita: Skripta*. Praha: Husitská teologická fakulta UK. Dostupné z: <https://docplayer.cz/199304149-Soucasna-alternativni-spiritualita.html>.
- Kostíková, Z. M. 2022a. Kamu a její vesmír: Několik slov ke spiritualitě internetových influencerů. *Dingir* (4): 117–119.
- Kostíková, Z. M. 2022b. Konspiracismus jako vzpoura proti pocitu viny. *Salve: Revue pro teologii a duchovní život* (3): 13–30.
- Kostíková, Z. M. 2023. *Kosmické stromy a magické portály: Náboženství a alternativní spiritualita v mayských studiích*. Praha: Karolinum.
- Longman, C. 2018. Women's Circles and the Rise of the New Feminine: Reclaiming Sisterhood, Spirituality, and Wellbeing. *Religions* 9 (1). Dostupné z: <https://www.mdpi.com/2077-1444/9/1/9>.
- Lužný, D., Z. Nešpor (eds.). 2008. *Náboženství v menšině: Religiozita a spiritualita v současné české společnosti*. Praha: Malvern.

- Nešpor, Z., D. Lužný. 2007. *Sociologie náboženství*. Praha: Portál.
- Nešpor, Z., 2010. *Příliš slábi ve víře: Česká neligiozita ve světovém kontextu*. Praha: Kalich.
- Nešporová, O. 2008. Českolipská necírkevní spirituální scéna. Pp. 143–166 in D. Lužný, Z. Nešpor (eds.). *Náboženství v menšině: Religiozita a spiritualita v současné české společnosti*. Praha: Malvern.
- Sointu, E., L. Woodhead. 2008. Spirituality, Gender, and Expressive Selfhood. *Journal for the Scientific Study of Religion* 47 (2): 259–276.
- Stuckrad, K. von. 2014. *The Scientification of Religion: An Historical Study of Discursive Change, 1800–2000*. Boston, Berlin: De Gruyter.
- Sutcliffe, S., M. Bowman. 2000. Introduction. In S. Sutcliffe, M. Bowman (eds.). *Beyond New Age: Exploring Alternative Spirituality*. Edinburgh: Edinburg University Press.
- Sutcliffe, S. 2013. New Age, World Religions and Elementary Forms. Pp. 17–34 in S. Sutcliffe, I. S. Gilhus (eds.). *New Age Spirituality: Rethinking Religion*. Abingdon, New York: Routledge.
- Štampach, I. O. 2023. Poznámka k diskusím o alternativní spiritualitě. *Náboženský infoservis*. Staženo 15. 4. 2023 (<https://info.dingir.cz/2023/04/poznamka-k-diskusim-o-alternativni-spiritualite/>).
- Taves, A., M. Kinsella. 2014. Hiding in Plain Sight: The Organizational Forms of “Unorganized Religion”. Pp. 84–98 in S. Sutcliffe, I. S. Gilhus (eds.). *New Age Spirituality: Rethinking Religion*, Abingdon, New York: Routledge.
- Vojtíšek, Z. 1999. *Netradiční náboženství u nás*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Vojtíšek, Z. 2004. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: Náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Praha: Portál.
- Zbíral, D. 2001. New Age a novopohanství. Staženo 15. 4. 2023 (<http://www.david-zbiral.cz/NewAge.htm>).
- Znamenski, A. 2007. *The Beauty of the Primitive: Shamanism and Western Imagination*. Oxford a New York: Oxford University Press.
- Zoehrer, D. 2020. Pranic Healing: A Mesmerist Echo in the New „Holistic“ Age. *Religion in Austria* (5): 139–200.

 BY-NC Zuzana Marie Kostičová, 2023.

 BY-NC Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2023.

Zuzana M. Kostičová, Ph.D., je religionistka. Působí na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy a zabývá se současnou alternativní spiritualitou. ORCID: 0000-0002-7765-6089.
Kontaktní e-mail: zuzana.kosticova@htf.cuni.cz.